

Konrad Grabiński, Marcin Kędzior

Akademia Ekonomiczna w Krakowie

SYSTEM NAUCZANIA RACHUNKOWOŚCI W USA

1. Wstęp

Obecnie „rachunkowość” jest uznawana za język biznesu. Podstawowa znajomość rachunkowości jest pożądana przez pracodawcę jako jedna z kilku najbardziej oczywistych umiejętności (oprócz znajomości języka angielskiego i prowadzenia pojazdów). Nic więc dziwnego, że pobieranie nauk z zakresu rachunkowości i finansów stało się ostatnio modne nie tylko na studiach magisterskich, podypłomowych i doktoranckich, lecz także bardzo często na poziomie szkół średnich (tzw. klasy menedżerskie o profilu ekonomicznym). Powyższe tendencje, które ostatnimi laty zawitały do Polski, są już obecne za granicą od znacznie dłuższego czasu, zwłaszcza na terenie Stanów Zjednoczonych, gdzie rachunkowość rozwija się w sposób najbardziej dynamiczny. Również system nauczania rachunkowości na tym obszarze rozwija się bardzo intensywnie, rodząc różnego rodzaju doświadczenia, które mogą być interesujące dla polskiego odbiorcy.

W Polsce nauczanie rachunkowości również przechodzi głębokie przemiany, zarówno w sferach merytorycznej oraz organizacyjnej, jak i metodologicznej. Wydaje się jednak, że najważniejsze zmiany w zakresie zmiany systemu nauczania rachunkowości w Polsce dopiero mają nastąpić. Z tego powodu należy zwrócić szczególną uwagę na najlepsze wzorce światowe, a system amerykański z pewnością do takich należy.

Są liczne czynniki, które wymuszają zmianę podejścia do nauczania rachunkowości. Najważniejszym czynnikiem jest rachunkowość sama w sobie, a w szczególności jej dynamiczny rozwój. Obecnie w edukacji terminem „rachunkowość” określa się hasłowo cały zespół przedmiotów, począwszy od podstaw rachunkowości, poprzez rachunkowość finansową, menedżerską, międzynarodową, skomputeryzowaną (komputerowe systemy finansowo-księgowo, systemy infor-

matyczne w rachunkowości itd.), a w końcu sprawozdawczość i rewizję finansową oraz analizę finansową (lub też analizę sprawozdań finansowych). Powstają nowe terminy, takie jak rachunkowość instrumentów finansowych czy też rachunkowość ekologiczna. Rachunkowość nie jest już w edukacji wyższej jednym spójnym przedmiotem wykładowym, lecz zespołem przedmiotów nauczanych w odpowiedniej kolejności i z zastosowaniem odpowiednich metod i technik pedagogicznych. Możemy zatem mówić szerzej o systemie nauczania rachunkowości.

Należy pamiętać, że różnorodność rachunkowości jest bardzo duża i dopiero w ostatnich dekadach nasilają się tendencje do ujednoczenia zasad i standardów rachunkowości. Obecnie na świecie dominuje kilka najważniejszych modeli rachunkowości, takich jak model anglosaski, kontynentalny, mieszany, postkomunistyczny oraz model oparty na międzynarodowych standardach rachunkowości. Obecnie wiele krajowych systemów rachunkowości przechodzi proces transformacji w kierunku modelu opartego na międzynarodowych standardach. Sytuacja taka dodatkowo utrudnia proces nauczania rachunkowości.

2. Rachunkowość w dobie wielkich skandali księgowych

Upadek tak potężnych firm, jak Enron czy WorldCom, musiał spowodować utratę zaufania do księgowych, zawodu biegłego rewidenta czy wielkich firm audytorskich typu KPMG, Ernest&Young, Deloitte and Touche, PWC, nie mówiąc już o nieistniejącym Arthurze Andersenie, gwiazdzie amerykańskiego auditingu i konsultingu jeszcze do początku lat dziewięćdziesiątych. W wyniku skandali prywatni inwestorzy stracili nieraz dorobek całego życia, dlatego nieufność czy wręcz niechęć do rachunkowości i księgowych może być usprawiedliwiona. Nie tak dawno temu amerykańscy księgowi stanowili elitę społeczeństwa, byli mężami zaufania publicznego, w ogóle zawód księgowego należał do najbardziej elitarnych w Stanach Zjednoczonych. Obecnie stopień zaufania do księgowych jest na tym samym poziomie, co do dealerów samochodowych czy członków Kongresu, podobnie jak w Polsce, zatem bardzo niski [Force 2002, s. 3].

Zawsze gdy dochodzi do rewolucji, a za taką można uznać ostatnie lata w rachunkowości międzynarodowej, pojawiają się oczywiste zagrożenia dla programów edukacji rachunkowości w obecnym kształcie, a także dla programów w ogóle. Jednak obok niepewności zaczynają się również rysować pewne szanse, które mogą być wykorzystane lub zaprzepaszczone. Paradoksalnie kryzys zaufania do zawodu księgowego i biegłego rewidenta może przyspieszyć rozwój rachunkowości. Z jednej strony świat biegłych księgowych i audytorów zostaje oczyszczony pod naciskiem inwestorów giełdowych i rządu prezydenta G.W. Busha z „czarnych owiec” wśród praktyków rachunkowości, a także zostaje wymuszona zmiana programów nauczania akademickiego rachunkowości w „dobie postenronowskiej”. Jak podają amerykańskie źródła, część najlepszych amerykańskich uniwersytetów już zareagowała na zmiany przez wprowadzenie nowego modelu nauczania. Nie

odnotowano zasadniczego odwrótu studentów od rachunkowości¹. W naborze na kierunki i specjalizacje związane z rachunkowością w latach 2001-2002 zauważono stabilną ilość studentów, a od 2002 r. ich liczba nawet zaczęła nieznacznie rosnąć [Titard i in. 2004, s. 2; Bloom 2002, s. 1]. Z drugiej strony upadek kolosów amerykańskiej gospodarki tak naprawdę udowodnił brak odpowiedniego nadzoru nad firmami i ich finansami (księgami rachunkowymi). Potrzeba rodzi popyt. Już teraz odnotowuje się wzrost zapotrzebowania na specjalistów od defraudacji, kontroli i audytu. Należy jedynie zdyskontować tę potrzebę poprzez odpowiednie zmodyfikowanie programów edukacyjnych, aby sprostać temu zapotrzebowaniu.

Kumulacja nieuczciwych praktyk księgowych w amerykańskiej gospodarce ostatnich lat doczekała się stosunkowo szybkiej odpowiedzi ze strony miejscowego prawodawstwa. Ustawa Sarbanesa-Oxleya i SAS nr 99 stworzyła podwaliny pod najbardziej restrykcyjny system nadzoru właścicielskiego (*corporate governance*) na świecie. Ułatwia także skuteczniejsze wykrywanie i ujawnianie defraudacji księgowych przez firmy z tzw. wielkiej czwórki (*Big 4*)². Wymuszono również zdrowsze relacje między firmami audytorskimi a ich klientami. Sprawozdanie z *corporate governance* stało się dla niektórych firm obowiązkowym elementem tzw. rocznego raportu firmy. Stanowi ono zarazem dla inwestorów istotną przesłankę do zakupu akcji konkretnej firmy. Przedmiot *corporate governance* staje się powoli nieodzownym elementem każdego programu edukacji rachunkowości w Stanach Zjednoczonych. Coroczny ranking najlepszych i najgorszych ładów korporacyjnych dla poszczególnych firm jest prezentowany w światowym wydaniu „BusinessWeeka”.

Wielkie skandale księgowe ostatnich lat zupełnie mimochodem spowodowały jeszcze jedno ciekawe zjawisko. Doszło paradoksalnie do „reklamy rachunkowości”, chyba jak żadnej innej dziedziny ekonomii. Medialność tego słowa stała się już wręcz symboliczna. Zła prasa i negatywne opinie spowodowały najpierw ciekawość („co to właściwie jest ta rachunkowość?”), a następnie wzrost zainteresowania wśród studentów przedmiotem. Okazało się, jak wielką siłą dysponuje w dobie globalnych rynków finansowych księgowy bądź audytor. Studenci zaczęli dostrzegać, jak ważny i odpowiedzialny jest to zawód, nie bez przyczyny nazywany „zawodem zaufania publicznego” [Bloom 2002, s. 1, 5]. Można nawet postawić tezę, że utrata społecznego zaufania do księgowych i biegłych rewidentów zrodziła w społeczeństwie odruch obronny. A w tym wypadku jedyną możliwością obrony i ochrony swoich interesów jest bliższe poznanie istoty rachunkowości przez szersze kręgi społeczeństwa. Tym można również tłumaczyć zwiększony popyt na usługi edukacyjne w zakresie rachunkowości.

¹ O czynnikach, które wywierają wpływ na zainteresowanie studentów rachunkowością [Billiot i in. 2004].

² KPMG, Ernst & Young, Deloitte and Touche i PWC.

3. Ewolucja współczesnej rachunkowości przesłanką zmiany systemu edukacji rachunkowości

Nowoczesna technologia odgrywa we współczesnej rachunkowości coraz większą rolę. Znajomość niektórych dogmatów rachunkowości, w oparciu o podział konta teowego na debet i credit, przestaje mieć już decydujące znaczenie dla absolwentów rachunkowości. Można z coraz większym prawdopodobieństwem stwierdzić, że niektórzy z nich nigdy nie wykorzystają tej istotnej prawidłowości [Taylor, Rudnick 2005, s. 2]. W coraz większym stopniu procesy księgowania zostają zautomatyzowane, skomputeryzowane, a użytkownik programów komputerowych nie musi nawet do końca znać prawideł rządzących współczesną rachunkowością. Zjawisko to jest już obecne w najbardziej „z informatyzowanych” społeczeństwach i gospodarkach świata, takich jak np. Stany Zjednoczone, Japonia czy Korea. Jest to zjawisko istniejące na razie w dużych czy wielkich podmiotach gospodarczych, jest jednak tylko kwestią czasu, kiedy zawita do mniejszych firm. Autorzy, bazując na własnym doświadczeniu zawodowym, za przykład mogą tu przedstawić firmę Deutsche Lufthansa AG. Rachunkowość sprzedaży (bilety lotnicze) jest księgowana automatycznie w momencie przejścia pasażerów przez „check in” na jakimkolwiek lotnisku świata, sekundę później dane są już w komputerowej bazie danych (księgach rachunkowych) w centrali rachunkowości Deutsche Lufthansa AG w Hamburgu, a następnie są poddane audytowi w Krakowie, w pierwszym tego typu centrum w Europie. Wychodząc naprzeciw tym wyzwaniom, uczelnie amerykańskie w edukacji rachunkowości kładą coraz większy nacisk nie tylko na naukę obsługi programów księgowych, lecz także na sposób budowy systemów informatycznych, które zagwarantują ich sprawne funkcjonowanie i bezpieczeństwo przesyłanych danych³.

Drugim zjawiskiem, które wywiera znaczący wpływ na sposób funkcjonowania przedsiębiorstw i ich rachunkowość, jest postępująca globalizacja, tak charakterystyczna dla dynamicznie rozwijającej się gospodarki amerykańskiej. Dochodzi do coraz łatwiejszego dostępu inwestorów do międzynarodowych rynków finansowych, zwiększa się wymiana dóbr, usług, technologii. Procesy te w sposób zasadniczy wspierają rozwój Internetu i komunikacji bezprzewodowej. Przedsiębiorstwa w coraz większym stopniu działają i inwestują zagranicą. Potrzebują coraz większej liczby ekspertów do pionów rachunkowości i finansów międzynarodowych. Dlatego uczelnie wyższe kładą coraz większy nacisk na międzynarodową rachunkowość finansową i międzynarodową rachunkowość zarządczą. Opinia ta jest w pełni potwierdzona przez firmy audytorskie z „wielkiej czwórki” [Al Hashim, Weiss 2004, s. 1].

³ O wymaganej przez pracodawców znajomości programów komputerowych więcej w: [Burnett 2003, s. 3].

4. Zmiany nauczania rachunkowości w amerykańskim szkolnictwie wyższym

Prawdziwą burzę w amerykańskim środowisku naukowym wywołał bardzo krytyczny artykuł autorstwa Bruce'a Nearona, który poddał bardzo krytycznej ocenie zarówno treści nauczania rachunkowości na wyższych uczelniach, jak i model edukacji rachunkowości na poziomie akademickim w ogóle. Autor, zwracając uwagę na zmniejszającą się liczbę studentów, odpływ studentów najzdolniejszych, bankructwo amerykańskich GAAP-ów i systemów kontroli nad przedsiębiorstwem, przestrzega przed dalszym upadkiem rachunkowości akademickiej. Zupełnie nowy system edukacji rachunkowości wg cytowanego autora powinien wyglądać następująco: najpierw studenci powinni uzyskać ogólne, wszechstronne wykształcenie w zakresie takich dziedzin, jak np. nauki humanistyczne, sztuki wyzwolone, dopiero następnym etapem powinna być już bardziej „techniczna” wiedza z rachunkowości, coś na kształt „doktoratu z rachunkowości”, gdzie główny nacisk położono na zrobienie aplikacji, podobnie jak już od dawna ma to miejsce w naukach prawnych czy medycznych.

Widoczny jest coraz większy nacisk na przedmioty nie związane bezpośrednio z rachunkowością. W wielu szkołach wyższych zaczęto realizować model nauczania, który ma nie tyle przekazać konkretną wiedzę, ile raczej rozwijać pewne zdolności wśród studentów, tak istotne dla przyszłych pracodawców. Ocena tych zdolności jest często faktycznym kryterium decydującym o przyjęciu do danej firmy. Niezależne badania przeprowadzone przez Sharon Burnett wskazują na pięć zdolności, które mają szczególne znaczenie dla potencjalnego pracodawcy, mianowicie: analityczne/krytyczne myślenie, komunikacja pisemna, komunikacja ustna oraz umiejętność podejmowania decyzji [Burnett 2003, s. 2]. Wyrazem tego jest powszechne stosowanie podczas rekrutacji testów analitycznych, szybkości przetwarzania informacji liczbowych i słownych, a także specjalne spotkania typu *assessment centre*, podczas których badane są umiejętności komunikacji i zdolności interpersonalne. Zjawisko to jest coraz bardziej powszechne również w Polsce.

Oprócz programów nauczania zmienia się także sposób przekazywania wiedzy studentom oraz rozpoczynają się próby rozwoju ich zdolności analitycznych:

1. Na wielu uczelniach przy wykładaniu rachunkowości punkt ciężkości został przeniesiony z osoby, która przygotowuje sprawozdania finansowe, na osobę, która jest jego użytkownikiem, odbiorcą. Wynika to z jednej strony z postępu technologicznego i zmniejszenia zapotrzebowania na księgowych księgujących na kontaktach w tradycyjny sposób. Z drugiej zaś strony jest to próba nauczania studentów tego, co jest bezcennym kapitałem dla każdego absolwenta – umiejętności analitycznego myślenia i wnioskowania z danych oraz tworzenia propozycji na przyszłość. Na najlepszych uczelniach podjęto już próby wprowadzenia właśnie takiego modelu.

2. Kolejnym istotnym rozwiązaniem jest odejście od zupełnie nieefektywnego przekazywania setek przepisów związanych z GAAP-ami, których opanowanie w czasie studiów, bez kontaktu z praktyką gospodarczą, jest sztuczne i bezcelowe, gdyż przepisy nie wykorzystywane przez studentów ulegną szybkiemu zapomnieniu. GAAP-y z roku na rok ulegają dalszemu rozbudowaniu, skomplikowaniu, które potencjalnych studentów rachunkowości mogą jedynie odstraszać [Nearon 2002, s. 2].

3. Coraz większą popularnością cieszy się przekazywanie wiedzy za pomocą tzw. *case method*. Tworzone są teoretyczne sytuacje biznesowe, a studenci przez pracę grupową mają podjąć decyzje podobne do tych, z którymi mogą mieć do czynienia już w prawdziwej pracy zawodowej. Ten sposób prowadzenia zajęć nie tylko rozwija zdolności komunikacji, krytycznego myślenia, ale także przybliża jeszcze studentów do faktycznego życia gospodarczego i pozwala na naukę często trudnych zagadnień w bardziej atrakcyjny i praktyczny sposób.

4. Niektóre uniwersytety wprowadziły dla studentów badania naukowe jako element łączący praktykę z teorią. Jest to metoda, która ma wyrobić u studentów nawyk sięgania przy podejmowaniu decyzji do danych empirycznych, a nie, jak to się często dzieje, do decyzji opartych jedynie na „wycuciu” lub „intuicji” [Force 2002, s. 2].

5. Pojawiła się tendencja wykładania przedmiotów związanych z rachunkowością przez symulacje i tzw. *team learning*, czyli naukę w grupach, podgrupach. Przeprowadzono w tej mierze wiele badań ma najlepszych amerykańskich uniwersytetach, również przy współpracy z firmami z „wielkiej czwórki”. Badania wykazały, że jedynie 60% uniwersytetów w Stanach Zjednoczonych stosuje sposób nauki grupowej dla przedmiotu podstawy rachunkowości [Saunders, Christopher 2003, s. 4]. W badaniach w tej dziedzinie prym wiedzie jednak instytucja specjalnie utworzona do zapewnienia odpowiedniego poziomu rachunkowości na amerykańskich uniwersytetach – *Accounting Education Change Commission* (AECC, Komisja do spraw Zmiany Edukacji Rachunkowości). Na podstawie wieloletnich doświadczeń do najważniejszych spostrzeżeń można zaliczyć następujące zalecenia:

- student powinien być aktywnym członkiem procesu dydaktycznego,
- akcentowana powinna być nauka poprzez wykonywanie pewnych czynności, a nie jedynie procesy pamięciowe,
- powinno się wspomagać naukę w grupach,
- kreatywne użycie technologii jest niezbędne,
- studenci powinni być w stanie zidentyfikować niestandardowe problemy, których rozwiązanie wymaga wykorzystania różnorodnych źródeł informacji [Saunders, Christopher 2003, s. 3].

Wielu autorów poddaje krytyce sam model funkcjonowania większości katedr rachunkowości jako skostniały, działający bez należytej kontroli i presji wyników, który w dotychczasowym kształcie nie jest w stanie w pełni przygotować absol-

wentów do pracy zawodowej. Za sposób prowadzenia zajęć i system nauczania rachunkowości skrytykowani zostali również wykładowcy akademicki, którzy zdecydowanie większą wagę przywiązują do własnego rozwoju zawodowego i publikacji niż do rozwoju prowadzonej przez siebie dydaktyki. Występuje częste zjawisko publikacji artykułów, prac badawczych na zasadzie „napisać i zapomnieć” [Nearon 2002, s. 3] bez wykorzystywania ich procesie dydaktycznym [Kachelmeier 2002].

5. Uniwersytecki programu nauczania rachunkowości w USA

Poniżej zamieszczono wykaz przedmiotów na specjalności rachunkowość dla studentów Berkeley University. Wybrano rachunkowość jako specjalność na uniwersytecie, który jest dostępny dla większej rzeszy studentów, gdyż w amerykańskim szkolnictwie wyższym przeważają właśnie takie uczelnie. Jednocześnie jest to program dla studiów dziennych, dla studentów, którzy dopiero rozpoczynają studia na specjalności rachunkowość, co stanowi w miarę reprezentatywny program dla szkolnictwa amerykańskiego. Nie jest on zatem wyjątkowo autorski i nie różni się znacząco przynajmniej, jeśli chodzi o wykaz przedmiotów, od specjalności rachunkowość w Polsce.

financial accounting I (rachunkowość finansowa I) – podstawowa terminologia związana z rachunkowością, jej struktura, procedury, przygotowanie sprawozdania finansowego,

managerial accounting (rachunkowość zarządcza) – wykorzystanie informacji płynących z rachunkowości do planowania, budżetowania i kontroli; decyzje bazujące na interpretacji sprawozdań finansowych, decyzje związane z *cash flow* i wpływ podatków na funkcjonowanie firmy,

financial accounting II (rachunkowość finansowa II) – tworzenie spółek, podział zysków, dług, inwestycje; podstawy rachunkowości dla zapasów, rzeczowych aktywów trwałych, wartości niematerialnych i prawnych; umorzenie, zobowiązania krótkoterminowe,

computerized accounting (rachunkowość na komputerach) – studenci wykorzystują amerykański program „Peachtree” w celu generowania zakładowego planu kont, wprowadzają dane do ksiąg, następnie tworzą sprawozdania finansowe,

intermediate accounting I (rachunkowość dla średnio zaawansowanych I) – bardziej zaawansowane koncepcje i procesy rachunkowości, przychody i koszty; nacisk położony na współczesną teorię rachunkowości,

intermediate accounting II (rachunkowość dla średnio zaawansowanych II) – kontynuacja rachunkowości dla średnio zaawansowanych I, rozwinięcie rozważań związanych ze środkami trwałymi, zobowiązania krótko- i długoterminowe, kapitał własny,

computerized accounting spreadsheets – kurs komputerowy wykorzystujący programy Excel i Lotus w rachunkowości, analiza informacji, budżetowanie, trendy, porównania, prognozowanie, wnioskowanie,

cost accounting (rachunek kosztów) – procedury księgowe i koncepcje rachunku kosztów, obliczanie kosztów jednostkowych, szacowanie kosztów i rozliczanie kosztów wydziałowych,

advanced accounting (rachunkowość zaawansowana) – zaawansowane teorie rachunkowości; analityczny przegląd problemów związanych z fuzjami, przejęciami; przygotowywanie i interpretacja raportów finansowych; ogólne wymagania co do sprawozdawczości finansowej wymagane przez Financial Accounting Standards Board oraz the Securities and Exchange Commission,

auditing (audyt) – rola i funkcje biegłego rewidenta (USA); etyczne, społeczne, polityczne siły, które mają wpływ na ramy auditingu; wytyczne the American Institute of Certified Public Accountants (Amerykańskiego Instytutu Biegłych Księgowych); standardy pracy audytora; praca audytora wsparta komputerowym systemem wspomagania informacji.

federal taxation I (podatek federalny I) – wprowadzenie do podatku federalnego, reguły uznania przychodu za osiągnięty, gospodarcze i pozagospodarcze wydatki,

federal taxation II (podatek federalny II) – zaawansowane koncepcje związane z podatkiem płaconym przez różne podmioty gospodarcze, spółki oraz przedsiębiorstwa (jednostki państwowe),

government and non-profit accounting (rachunkowość instytucji rządowych i organizacji non-profit) – teorie, koncepcje, procedury rachunkowości oraz sprawozdawczości przedsiębiorstw państwowych, organizacji non-profit, w tym również władz lokalnych, szpitali, organizacji socjalnych, państwowych uniwersytetów,

accounting internship I (praktyka I) – wymagana praktyka zawodowa,

accounting internship II (praktyka II) – druga wymagana praktyka zawodowa.

Dla porównania poniżej przedstawiono wykaz przedmiotów związanych z rachunkowością na studiach MBA na Duke University w USA. Wybór uzasadniono zupełnie innym wykazem przedmiotów z dziedziny rachunkowości oraz zupełnie inną grupą odbiorczą (profesjonaliści, menedżerowie).

Studia MBA na Duke University:

Przedmioty podstawowe:

financial accounting (rachunkowość finansowa),

managerial accounting (rachunkowość zarządcza).

Przedmioty uzupełniające:

corporate financial reporting (sprawozdawczość finansowa przedsiębiorstw),

measurement and control of product costs (mierzenie i kontrola kosztów produktu),

accounting for mergers and acquisitions (rachunkowość fuzji i przejęć),

financial statement analysis (analiza sprawozdań finansowych),

valuation and fundamental analysis (analiza fundamentalna i analiza wartości),

management planning and control (zarządzanie planowaniem i kontrolą),

financial and managerial control in service organizations (kontrola finansowa i zarządcza w przedsiębiorstwach usługowych),

taxation and global management decisions (opodatkowanie i zarządzanie globalne).

Studia MBA-Global Executive na Duke University:

global financial accounting,

cost management and control in global organizations.

Trzeba zwrócić uwagę na przewagę przedmiotów powiązanych z rachunkowością finansową na specjalności rachunkowości na studiach magisterskich ($\frac{5}{10}$). Stosunkowo dużą uwagę zwraca się na zagadnienia związane z opodatkowaniem, co nie powinno dziwić, ponieważ w Stanach Zjednoczonych przestrzeganie przepisów podatkowych jest szczególnie ważne ze względu na wysokie sankcje prawne. Każdy student musi zaliczyć dwa przedmioty wykorzystujące informatykę w rachunkowości, co odzwierciedla ogólny trend światowy. Nawet trudno sobie wyobrazić współczesne wykładanie rachunkowości bez użycia komputera, gdyż w praktyce gospodarczej wszystko odbywa się za jego pomocą. Wyróżnić warto także przedmiot „audyt” (lub „rewizja finansowa”). Wprowadzenie tych zajęć na studiach magisterskich jest znakiem naszych czasów i odpowiedzią na największe skandale księgowo-ostatnich lat.

W programie MBA nie ma już tak wielu przedmiotów z rachunkowości finansowej, co jest zrozumiałe, gdyż nie jest on kierowany do studentów studiów magisterskich, lecz do specjalistów, menedżerów. Program ten w oczywisty sposób bardziej odpowiada potrzebom współczesnego pracodawcy. Punkt ciężkości przeniesiono na analizę, interpretację danych finansowych, zgodnie z najnowszymi tendencjami w edukacji rachunkowości, a także rzeczywistymi potrzebami przedsiębiorstw. Zaakcentowano również przedmioty związane z kontrolą ($\frac{3}{10}$ przedmiotów) oraz uwzględniono wpływ globalizacji na rachunkowość, co należy ocenić pozytywnie. Na negatywną ocenę zasługuje fakt braku w programie informatyki wykorzystywanej w rachunkowości (w księgowości, analizie oraz audycie) lub systemu informatycznego firmy. Umiejętność pracy w systemie informatycznym jest coraz bardziej pożądana przez pracodawców, zwłaszcza umiejętności związane z eksportem danych do programów zewnętrznych, np. arkusza kalkulacyjnego, a następnie umiejętność dokonania analizy danych. Z tego punktu widzenia dosyć istotna jest również umiejętność wykorzystania możliwości analitycznych zawartych w programach typu MS Excel. Do praktycznych umiejętności należy również znajomość aplikacji typu Crystal Report, która pozwala sporządzanie raportów na podstawie dużych baz danych, np. Oracle. Do ciekawych aplikacji z punktu widzenia nauczania rachunkowości należy również ACL (*Audit Command Language*) oraz Idea; są też narzędzia wspomagające proces rewizji finansowej. Aplikacje tego typu pozwalają wykorzystać walory informatyzacji systemu rachunkowości.

Należy również zwrócić uwagę na pojawienie się profesji certyfikowanych audytorów systemów informatycznych (*certified information system auditor*). Jest to nowa profesja wyrosła na granicy rachunkowości oraz informatyki. Obecnie coraz częściej się zdarza, że w badaniu sprawozdań finansowych dużych firm, których

system rachunkowości jest z informatyzowany, biegły rewident jest wspomagany przez osobę audytora systemów informatycznych. Wyjątkowo zdarzają się również sytuacje, w których jedna osoba ma zarówno uprawnienia biegłego rewidenta, jak i audytora systemów informatycznych.

Wyzwaniem na przyszłość jest również tematyka elektronicznej sprawozdawczości finansowej, a zwłaszcza XBRL (*eXtensible Business Reporting Language*). Jest to platforma oparta na języku XML, umożliwiająca zautomatyzowanie procesów sprawozdawczych oraz procesów pobierania i przetwarzania informacji sprawozdawczej.

6. Zakończenie

Obecnie rachunkowość i proces nauczania rachunkowości należy rozpatrywać w znacznie szerszej niż dotychczas perspektywie. Rachunkowość coraz częściej jest postrzegana jako jeden z najważniejszych i najbardziej sformalizowanych elementów systemu nadzoru właścicielskiego (*corporate governance*). Z tego względu pojawiają się w środowisku amerykańskim opinie wskazujące na potrzebę szerszego, humanistycznego ujęcia procesu nauczania rachunkowości, uwzględniającego kwestie etyczne.

Czynnikami, które mają decydujący wpływ na zmianę systemu nauczania rachunkowości w środowisku amerykańskim są przede wszystkim: ewolucja rachunkowości (standaryzacja), zaistniałe w ostatnich latach skandale (Enron, WorldCom), globalizacja oraz informatyzacja. W amerykańskim systemie nauczania ciągle jeszcze bardzo dużą wagę przywiązuje się do kwestii podatkowych. Nowe tendencje, które pojawiają się w nauczaniu rachunkowości, to odejście od rutynowego, pamięciowego nauczania w kierunku bardziej twórczego procesu dydaktycznego, bazującego na aktywnym udziale w zajęciach oraz pracy grupowej nad niestandardowymi problemami (*case method*).

Coraz większe znaczenie przypisuje się umiejętności efektywnego korzystania z technik informatycznych, czyli umiejętności poruszania się w środowisku informatycznym (np. systemy klasy ERP), znajdowania i importowania danych rachunkowo-finansowych, przetwarzania i analizy danych czy nawet ich rewizji za pomocą narzędzi informatycznych. Do najważniejszych aplikacji tego typu należą Crystal Report, ACL, Idea czy też MS Excel.

Następną istotną tendencją jest położenie nacisku na użytkownika sprawozdania finansowego, czyli na umiejętności czytania sprawozdania, interpretacji oraz analizy informacji w nim zawartych. Zmniejszony natomiast został nacisk na procedury sporządzania sprawozdania finansowego.

Literatura

Al Hashim D.D., Weiss E.J., *Recent developments in accounting education and the future of the AICPA 150-hour requirement*, „International Journal of Commerce & Management”, 2004, vol. 14.

- Billiot M.J., Glandon S., McFerrin R., *Factors affecting the supply of accounting graduates*, „Issues in Accounting Education”, Nov. 2004, vol. 19.
- Bloom R., *Accounting education: Charting the course through a perilous future*, „Journal of Government Financial Management”, Spring 2002, vol. 51.
- Burnett S., *The future of accounting education: A regional perspective*, „Journal of Education for Business”, Jan./Feb. 2003, vol. 78.
- Gabbin A.L., *The crisis in accounting education*, „Journal of Accountancy”, Apr. 2002, vol. 193.
- Force M.S., *Authors of accounting education study reflect on current state of education, professional satisfaction*, „The Journal of Government Financial Management” 2002, vol. 51.
- Kachelmeier S.J., *In defense of accounting education*, „CPA Journal”, Oct. 2002, vol. 72.
- Nearon B.H., *A radical proposal for accounting education*, „CPA Journal”, Oct. 2002, vol. 72.
- Nelson I.T., Bailey J.A., Nelson A.T., *Changing accounting education with purpose: Market-based strategic planning for departments of accounting*, „Issues in Accounting Education”, May 1998, vol. 13.
- Saunders G., Christopher J.E.R., *Teaching outside the box: A look at the use of some nontraditional teaching models in accounting principles courses*, „Journal of American Academy of Business”, Sep. 2003, vol. 3.
- Taylor V.A., Rudnick M., *Accounting education: Designing a curriculum for the 21st Century*, „Journal of American Academy of Business”, Mar. 2005, vol. 6.
- Titard P.L., Braun R.L., Meyer M.J., *Accounting education: Response to corporate scandals*, „Journal of Accountancy”, Nov. 2004, vol. 198.

ACCOUNTING EDUCATION SYSTEM IN UNITED STATES

Summary

In the article accounting education system in United States has been presented and its evolution in the context of “Enron” crisis. Special attention has been focused on accountancy profession and its publicity, especially concerning trustworthiness issue. Secondly, the main determinants of accounting education system evolution have been identified: globalization, accounting development (theory and practice) and finally accounting computerization (i.e. Internet, ERP systems etc.). In the next part, new education methodological approaches have been characterized, including exemplified syllabuses. Finally, futurist challenges for education system have been pointed out, like i.e. XBRL (eXternal Business Reporting Language) or CAATs (Computer Assisted Audit Techniques).